

Wanda Stefanek, Paweł Urbański

STAN I PERSPEKTYWY REZERWATU PRZYRODY „PAWSKI ŁUG”

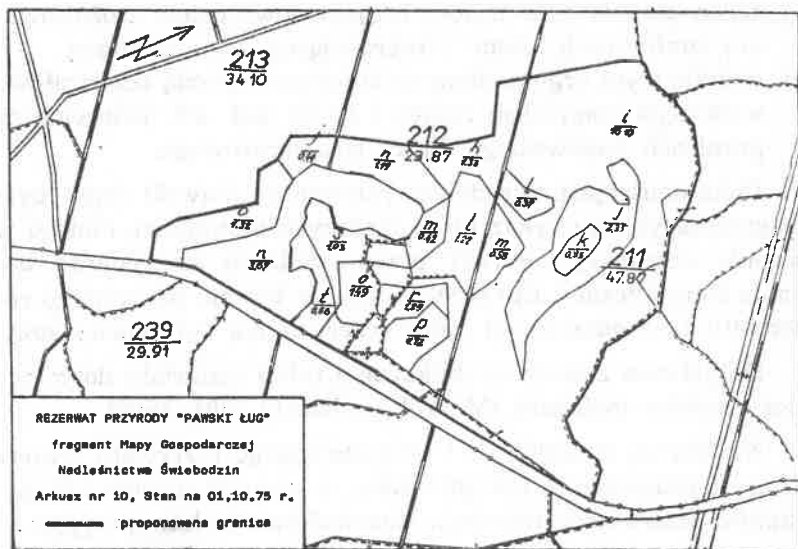
The present state and prospects of the „Pawski Ług”
nature reserve

Abstract

As a result of botanical studies carried out in the „Pawski Ług” peatbog reserve (W Poland) 39 species of moss and 97 of vascular plants (7 of them protected by law) have been found. It has been proposed to extend the reserve from 3.67 to 31.82 ha.

KEY WORDS: W Poland; peatbogs; flora; protection; landscape parks.

Rezerwat „Pawski Ług” został utworzony w 1970 roku. Ochroną objęto wyłącznie torfowisko śródleśne o pow. 3,67 ha występujące w oddziale 213 n — leśnictwo Łągów, Nadleśnictwo Świebodzin (gmina Łągów, województwo zielonogórskie) (ryc. 1).

W 1985 r. odbyła się komisyjna kontrola rezerwatów przyrody, zorganizowana przez OZLP w Zielonej Górze. Dokonano lustracji terenu i postawiono wnioski o powiększenie rezerwatu „Pawski Ług” uzasadniając go następującymi argumentami:

- a) istnieje niebezpieczeństwo, że prowadzenie działalności gospodarczej na terenach sąsiadujących z rezerwatem spowoduje zmiany jego środowiska, i w konsekwencji zniszczenie tego unikalnego zespołu roślinności torfowiskowej,
- b) w niewielkiej odległości od istniejącego rezerwatu, ok. 200 m znajduje się zarastające jezioro z widocznym w środku lustrem wody (211 j. pow. 0,35 ha) z zespołem grzybienia białego i grążela żółtego *Nupharo-Nymphaetum* oraz otaczającym go pasem torfowiska (211 j. pow. 2,35 ha). W sąsiedztwie znajduje się bagno (211 l. pow. 0,37 ha) porośnięte wierzbami, osiką, sosną z interesującą roślinnością bagienną,
- c) na powierzchni otaczającej torfowisko i zarastające jezioro występują fragmenty drzewostanów wielogatunkowych (sosnowo-bukowych i bukowych) wielopiętrowych w VII klasie wieku. Zajmują one siedliska lasu mieszanego (26,03 ha) oraz boru mieszanego (2,72 ha),
- d) teren posiada duże walory krajobrazowe dzięki zróżnicowanej konfiguracji terenu i interesującej szacie roślinnej,
- e) dodatkowym argumentem za objęciem ochroną rezerwatową większego kompleksu bagien i lasów jest ich położenie w granicach Łagowskiego Parku Krajobrazowego.

Dokumentacja przyrodnicza rezerwatu „Pawski Ług” była fragmentaryczna (wykaz kilku rzadszych gatunków), dlatego w sezonie wegetacyjnym 1987 przeprowadzono szczegółowe badania florystyczne i fitosocjologiczne na terenie istniejącego rezerwatu i na obszarze, o który rezerwat ma być powiększony.

Dotychczas zostały opublikowane tylko materiały dotyczące florystyki mchów torfowisk (Melosik, Urbański 1991, 1992).

Na terenie istniejącego i projektowanego rezerwatu stwierdzono występowanie 136 gatunków, w tym: 39 mchów i 97 gatunków roślin naczyniowych. Nazewnictwo mchów przyjęto za

Corley et al. (1981), natomiast roślin naczyniowych za Szafer et al. (1967). Na badanym terenie zanotowano obecność 7 gatunków objętych ochroną prawną:

— gatunki całkowicie chronione:

Nuphar luteum (oddz. 211k, środek zarastającego jeziora)

Drosera rotundifolia (oddz. 213n, istniejący rezerwat)

Lycopodium annotinum (granica oddz. 2211/211i, obrzeże zabagnionego zagłębienia)

— gatunki częściowo chronione:

Polypodium vulgare (oddz. 213o, na zboczu opadającym do torfowiska)

Nymphaea alba (oddz. 211k)

Ledum palustre (oddz. 213n i 211j)

Frangula alnus (oddz. 211j)

Z gatunków rzadziej spotykanych można wymienić czermień błotną *Calla palustris* rosnącą wyjątkowo obficie na okrajkach obydwu torfowisk oraz modrzewnicę zwyczajną *Andromeda polifolia* występującą tylko na torfowisku wokół zbiornika wodnego (oddz. 211j). Torfowiska rezerwatu „Pawski Ług” nie mają wyraźnie zaznaczonej budowy kępkowo dolinkowej — są to płaskie dywanowe mszary, zbudowane w przewodze ze *Sphagnum fallax*. Torfowisko w oddz. 213n (istniejący rezerwat) przedstawia bardziej dojrzałe stadium rozwoju, gdzie występują stosunkowo duże wahania poziomu wody, z częściowym osuszeniem w okresach letnich. Oprócz torfowców dominującym gatunkiem jest tu wełnianka pochwowata *Eriophorum vaginatum*. Licznie występuje tu rosiczka okrągłolistna *Drosera rotundifolia*. Najbardziej osuszone fragmenty porośnięte są przez sosnę zwyczajną *Pinus sylvestris*, brzozę brodawkowatą *Betula verrucosa*, brzozę omszoną *Betula pubescens* i osikę *Populus tremula*.

W tych zalesionych miejscach masowo rosną krzewinki: bagno zwyczajne *Ledum palustre* i żurawina błotna *Oxycoccus quadripetalus*. Torfowisko występujące wokół zarastającego zbiornika wodnego (oddz. 211j) przedstawia młodsze stadium

rozwoju. Jest tu znacznie wyższy poziom wody o mniejszych wahaniach w cyklu rocznym, dlatego większy udział mają takie gatunki jak turzyca dzióbkwata *Carex rostrata* i wełnianka wąskolistna *Eriophorum angustifolium*. Rośnie tu także modrzewnica zwyczajna *Andromeda polifolia*.

Okrajki obydwu torfowisk są ubogie florystycznie. Dominują tu wierzby: wierzba szara *Salix cinerea*, wierzba uszata *Salix aurita*. W runie masowo rośnie czermień błotna *Calla palustris* oraz sporadycznie występują: turzyca pospolita *Carex fusca*, turzyca siwa *Carex canescens*, sit rozpierzchły *Juncus effusus*, sit siny *Juncus inflexus*, trzcinnik lancetowaty *Calamagrostis canescens*, tarczownica pospolita *Scutellaria galericulata* i inne.

Pomiędzy torfowiskami w oddz. 213n i 211j znajduje się zagłębienie terenu (prawdopodobnie w przeszłości tędy przebiegało połączenie obu zbiorników wodnych) zabagnione i całkowicie zarośnięte.

Z gatunków drzewiastych rosną tu *Alnus glutinosa*, *Frangula alnus*, *Salix cinerea*, *Salix aurita*. W runie dominują torfowce. Na obrzeżach obficie rosną paprocie. Z roślin kwiatowych rosną tu: *Comarum palustre*, *Peucedanum palustre*, *Oxycoccus quadripetalus*, *Calla palustris*, *Carex canescens*, *Carex fusca*, *Eriophorum angustifolium*, *Calamagrostis canescens*. Na obrzeżach tego bagna rosną obficie poduchy mchu płonnika *Polytrichum commune*, a wśród nich liczne i dorodne okazy widłaka jałowcowatego *Lycopodium annotinum*. Na obrzeżu północno-wschodnim znaleziono rzadki neofityczny gatunek mchu *Orthodontium linneare*, dotychczas podawany w Polsce jedynie z Pomorza Zachodniego.

Torfowiska wysokie należą do grupy fitocenoz najbardziej narażonych na niekorzystne zmiany lub całkowitą degenerację w wyniku działalności gospodarczej człowieka. Pozyskiwanie torfu, zaburzenie równowagi hydrologicznej (osuszenie bagien, wyrąb lasów) oraz eutrofizacja środowiska powodują degenerację torfowisk. Zachwianie równowagi hydrologicznej jest potencjalnym zagrożeniem dla torfowisk rezerwatu „Pawski Ług”.

Z tego względu powiększenie rezerwatu poprzez włączenie w jego granice zarastającego jeziora (oddz. 211j), bagna (oddz. 211l) oraz otaczających oddziałów leśnych jest jak najbardziej celowe i niezbędne.

LITERTURA

- CORLEY M. F. V. et al. 1981. Mosses of Europe and the Azores; an annotated list of species, with synonymus from the recent literature. *J. Bryol.* 11: 609—689.
- MELOSIK I., URBAŃSKI P. 1991. Mchy wybranych torfowisk Ziemi Lubuskiej. *Lubuski Przegląd Przyrodniczy*. 2, 1: 3—16.
- MELOSIK I., URBAŃSKI P. 1992. Materiały do flory mchów Ziemi Lubuskiej z wybranych ekosystemów torfowiskowych. *Bad. Fizjogr. nad Pol. Zach. Ser. B.* 41: 259—267.
- SZAFER W., KULCZYŃSKI S., PAWŁOWSKI B. 1967. *Rośliny Polskie*. PWN, Warszawa.
- Mapa Gospodarcza Nadleśnictwa Świebodzin, Arkusz nr 10. Stan na 01. 10. 1975 rok.

Adres autorów:
KATEDRA BOTANIKI
Akademia Rolnicza
ul. Wojska Polskiego 71c
60-625 Poznań